

**ZAKLJUČENJE SPORAZUMA IZMEĐU DRŽAVA ČLANICA EU I
TREĆIH ZEMALJA U OBLASTU UGOVORNIH I VANUGOVORNIH
ODNOSA SA ELEMENTOM INOSTRANOSTI**

Prof. dr Vladimir Čolović¹

Institut za uporedno pravo, Beograd

Fakultet pravnih nauka, Panevropski univerzitet APEIRON, Banja Luka

Doc. dr Siniša Aleksić²

Fakultet pravnih nauka, Panevropski univerzitet APEIRON, Banja Luka

Apstrakt: U zakonodavstvu EU su donete Uredbe koje definišu uslove, pod kojima države članice mogu, ali, samo izuzetno, pregovarati i u sopstveno ime zaključivati međunarodne ugovore sa trećim državama – državama nečlanicama. Iako se može zaključiti da se radi o spoljnoj nadležnosti EU, ipak se radi o samostalnom aktu država članica. Jedna od tih Uredaba je Uredba Evropskog parlamenta i Saveta br.662/2009 od 13. jula 2009. godine o uvođenju postupka za pregovore i sklapanje ugovora između država članica i trećih država koji se odnose na specifična pitanja merodavnog prava za ugovorne i vanugovorne obaveze. Inače, akt koji se odnosi na ugovorne obaveze je Uredba Evropskog parlamenta i Saveta o merodavnom pravu za ugovorne obaveze (Rim I) br. 593/2008 od 17. juna 2008. godine, a akt koji se odnosi na vanugovorne obaveze je Uredba Evropskog parlamenta i Saveta o merodavnom pravu za vanugovorne obaveze (Rim II) br. 864/2007 od 11. jula 2007. godine. Uredba 662/2009 uređuje pravna pitanja vezana za ugovorne i vanugovorne odnose. Ove Uredbe je doneta na osnovu člana 307 Ugovora o osnivanju Zajednice. Značaj ovih Uredaba za Republiku Srbiju i za Bosnu i Hercegovinu je veliki, a autori se u radu osvrću i na bilateralne ugovore koje su ove dve zemlje, u oblasti građanskih stvari, zaključile sa državama članicama EU.

Ključne reči: Uredba br.662/2009, države članice, treće države, sporazumi, spoljna nadležnost, pregovori

UVODNA RAZMATRANJA

Period nesigurnosti kroz koji prolazi Evropska unija (EU) (u vreme pisanja ovog članka, decembar 2016.) ne predstavlja novost za ovu organizaciju. Naime, i ranije je u EU bilo kriznih perioda. Može se reći da je, izlaskom Velike Britanije iz EU, nastupila najveća kriza u odnosima država članica od potpisivanja Mاستrihtskog sporazuma, ali se mora imati u vidu da je, u zadnjih

¹ Naučni savjetnik na Institutu za uporedno pravo u Beogradu i redovni profesor na Fakultetu pravnih nauka, Panevropski univerzitet APEIRON, Banja Luka E-mail: vlad966@hotmail.com.

² Docent na Fakultetu pravnih nauka, Panevropski univerzitet APEIRON, Banja Luka.

15 godina, bilo i drugih kriza, koje se, pre svega, tiču donošenja i usvajanja Ustava EU, što je pokazalo da postoje neslaganja između država u EU.

Bez obzira na krizu u EU, moramo konstatovati da je EU, kao jedna *sui generis* tvorevina³, stvorila mnoge vrednosti koje će sigurno nadživeti i samu EU, ne želeći da predvidimo njenu budućnost. Jedna od tih vrednosti su i pravne tekovine (*acquis communautaire*) koje predstavljaju nesistematizovano zakonodavstvo koje čini velika grupa pravnih akata, uredbi, smernica, preporuka, itd⁴. Celokupno zakonodavstvo EU delimo na: - primarno zakonodavstvo (ugovori o osnivanju Zajednice, kao i opšta pravna načela); - sekundarno zakonodavstvo (propisi i akti koje donose institucije EU, pre svega, u vidu regulativa i direktiva); i - drugi izvori prava EU (međunarodni sporazumi koje donosi EU, konvencije, sporazumi i ugovori između država članica, presude Suda EU kao i opšta načela prava EU)⁵. Sve pravne tekovine EU delimo na 33 poglavlja, a jedno od tih poglavlja nosi naslov „Pravda, sloboda i bezbednost“, u okviru kojeg se reguliše saradnja sudova i drugih organa u krivičnim i građanskim stvarima. Da bi jedna država koja konkuriše za prijem u EU, postala članica iste, mora da stvori pravni okvir za stvaranje i jačanje administrativnih kapaciteta, kao i da uspostavi infrastrukturu, kao bi se odvijali poslovi međunarodne pravne pomoći između država.

Da bi mogla da funkcioniše saradnja između država članica EU, u navedenoj oblasti, bilo je neophodno stvaranje osnova za formiranje Evropske sudske mreže. Naime, Odlukom 470/2001⁶ predviđeno je osnivanje i imenovanje više subjekata koji će obavljati poslove koje definiše Evropska Sudska Mreža⁷. Evropska Sudska Mreža reguliše osnivanje organa za saradnju u svakoj zemlji članici, zatim, centralnih ovlašćenih organa koji će međusobno komunicirati i razmenjivati informacije u različitim oblicima, kao i sudija koji su zaduženi za realizaciju veza sa sudovima u drugim državama, kao i drugih organa⁸. Osnovni zadaci Evropske Sudske Mreže su obezbeđenje nesmetane sudske saradnje između zemalja članica u građanskim i trgovačkim stvarima,

³ Uvek kada ne možemo sa sigurnošću da definišemo neki pojam, institut, kažemo da se radi o *sui generis* činjenici, instituciji, itd. To ne predstavlja neznanje, već, jednostavno situaciju kada se radi o nekom novom institutu, što EU svakako jeste.

⁴ Sajt Hrvatskog sabora, Europska unija, Usklađivanje zakonodavstva, <http://www.sabor.hr/Default.aspx?sec=5512>, 04.12.2016.

⁵ Sources of European Union law, http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/decisionmaking_process/114534_en.htm, 03.12.2016.

⁶ Council Decision of 28 May 2001 establishing a European Judicial Network in civil and commercial matters 2001/470/EC - *Official Journal of the European Communities* L 174, 27/06/2001, p. 25-31.

⁷ Čolović, V., 2009, *Saradnja sudova i drugih organa u građanskim stvarima u pravu Evropske unije*, Beograd, Institut za uporedno pravo, Mladi pravnici Srbije, str. 22.

⁸ Čl. 2., tač.1. Odluke 470/2001.

kao i uspostavljanje i unapređenje informacionog sistema, koji će biti dostupan i javnosti⁹.

Iako se navedena Odluka 470/2001 primenjuje samo u državama članicama, kao što se i zakonodavstvo koje reguliše oblasti u okviru poglavlja 24 primenjuje samo u državama članicama, moramo reći da se, u ograničenom obimu, može primenjivati pravo EU i na države članice. Radi se o izuzecima od vršenja spoljne nadležnosti, o čemu ćemo kasnije. Za sada, radi se samo o zaključenju sporazuma između država članica i država nečlanica u pojedinim oblastima. Sa druge strane, mogućnost zaključenja navedenih sporazuma, treba razlikovati od proširenja primene prava EU i na te treće države. Međutim, treba spomenuti jedan akt EU koji omogućava primenu prava trećih država. To je Uredba Evropskog parlamenta i Saveta o primeni poboljšane saradnje u oblasti prava koje se primenjuje na razvod i pravno razdvajanje bračnih drugova br.1259/2010 od 20. decembra 2010. godine¹⁰, koju nećemo analizirati u ovom članku.

ZAKLJUČENJE SPORAZUMA IZMEĐU DRŽAVA ČLANICA EU I TREĆIH DRŽAVA – IZUZECI OD VRŠENJA SPOLJNE NADLEŽNOSTI

Kod zaključenja sporazuma između država članica i trećih država-država nečlanica (dalje ćemo koristiti termin: treće države) postavlja se pitanje kompatibilnosti tih sporazuma sa sporazumima koje Zajednica zaključuje sa trećim državama, kao i sa međunarodnim organizacijama, a, u vezi sa tim, i pitanje spoljne nadležnosti Zajednice. Kad su u pitanju treće države, ne pravi se razlika koji se tiče statusa i geografskog položaja tih zemalja. Kad govorimo o statusu, mislimo na njihov položaj u odnosu na EU ili na njihov položaj u nekoj drugoj međunarodnoj organizaciji.

Regulisanje odnosa između EU i trećih država je jedno od važnijih pitanja u funkcionisanju ove organizacije i njenih članica. No, veoma važno je i pitanje da li države članice mogu zaključivati sporazume sa trećim državama i da li je takva mogućnost u suprotnosti sa ovlašćenjima koja ima EU, kao organizacija prema drugim državama i međunarodnim organizacijama. U okviru EU su donete dve Uredbe 2009. godine, koja regulišu ova pitanja u oblasti braka, roditeljske odgovornosti, izdržavanja, ugovornih odnosa, kao i vanugovorne odgovornosti.

Prva Uredba, ove vrste, je Uredba Saveta br. 664/2009 od 7. jula 2009. godine o uvođenju postupka za pregovore i sklapanje ugovora između država članica i trećih država koji se odnose na nadležnost i priznanje, kao i na izvršenje sudskih odluka u bračnim predmetima, predmetima roditeljske

⁹ Čl. 4. Odluke 470/2001.

¹⁰ Council Regulation (EU) No 1259/2010 of 20 December 2010 implementing enhanced cooperation in the area of the law applicable to divorce and legal separation - *Official Journal of the European Communities* L 343, 29.12.2010, p.10-16.

odgovornosti, zatim na predmete koji se odnose na izdržavanje, kao i na određivanje merodavnog prava u predmetima izdržavanja¹¹. A druga je Uredba Evropskog parlamenta i Saveta br.662/2009 od 13. jula 2009. godine o uvođenju postupka za pregovore i sklapanje ugovora između država članica i trećih država koji se odnose na specifična pitanja merodavnog prava za ugovorne i vanugovorne obaveze (dalje: Uredba 662/2009)¹². U ovom radu ćemo posvetiti pažnju samo Uredbi 662/2009.

Inače, kad govorimo o spoljnoj nadležnosti, govorimo o nadležnosti EU u odnosu na stupanje u određene pravne odnose sa jednom ili više država, kao i međunarodnih organizacija, a koja je regulisana članom 47. Ugovora o osnivanju Zajednice, koji potvrđuje njen pravni subjektivitet. Ali i druge odredbe regulišu postojanje spoljne nadležnosti EU, pa je, samim tim, potrebno odrediti njenu nadležnost i kod regulisanja Međunarodnog privatnog prava EU. Treba odgovoriti na pitanje da li je EU isključivo nadležna da stupa u pravne odnose sa trećim državama i međunarodnim organizacijama u domenu regulisanja Međunarodnog privatnog prava?¹³

U vezi sa tim, pomenućemo i mišljenje Evropskog suda pravde koje se odnosi na činjenicu da EU želi da sprovede zajedničku politiku, koja je predviđena Ugovorom o osnivanju EU, kada ona usvaja odredbe kojima se ustanovljavaju zajednička pravila bez obzira na njihov oblik. U tom slučaju, države članice nemaju pravo da postupaju na individualan ili kolektivan način, kako bi preuzimale obaveze prema državama nečlanicama. Kod sprovođenja odredaba Ugovora o osnivanju EU, zakonodavni sistem, tj., sistem unutrašnjih propisa EU je neodvojiv od sistema spoljnih odnosa. Isključiva spoljna nadležnost postoji, ako je EU harmonizovala određeno područje prava, odnosno, ako je uredila to područje u skladu sa svojom unutrašnjom nadležnošću, na taj način, da te odredbe obuhvataju i pravila koja se odnose na državljane država nečlanica.¹⁴

¹¹ Council Regulation (EC) No 664/2009 of 7 July 2009 establishing a procedure for the negotiation and conclusion of agreements between Member States and third countries concerning jurisdiction, recognition and enforcement of judgments and decisions in matrimonial matters, matters of parental responsibility and matters relating to maintenance obligations, and the law applicable to matters relating to maintenance obligations - Official Journal of the European Communities, L 200, 31.7.2009., 46-51.

¹² Council Regulation (EC) No 662/2009 of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 establishing a procedure for the negotiation and conclusion of agreements between Member States and third countries on particular matters concerning the law applicable to contractual and non-contractual obligations - Official Journal of the European Communities, L 200, 31.7.2009, p. 25-30.

¹³ Alihodžić, J., „Uticaj vanjske nadležnosti Evropske unije na sklapanje međunarodnih ugovora država članica u oblasti Međunarodnog privatnog prava – osvrt na Uredbu EZ br.664/2009 i njen značaj za BiH“, *Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici*, br. 6, god. 3, str. 77.

¹⁴*Ibid.*

SVRHA DONOŠENJA UREDBE 662/2009

Uvodne odredbe Uredbe 662/2009, odnosno odredbe njene Preambule, odnose se na pitanja koja reguliše u svojim odredbama, kao i na osnov koji ona ima u višim aktima Zajednice. To se, na prvom mestu, odnosi na mogućnost zaključenja sporazuma u tim oblastima sa državama nečlanicama, pre svega od strane država članica, kao i na odnos tih sporazuma i sporazuma koje zaključuje Zajednica. To znači da sudska saradnja u građanskim stvarima između država članica i država nečlanica ima svoj osnov u sporazumima koje su zaključile te zemlje. Takvi sporazumi, često, odražavaju specijalne veze između država članica i država nečlanica i imaju za cilj da obezbede adekvatni pravni okvir za zadovoljenje specifičnih potreba tih zemalja u ovoj oblasti¹⁵. Ugovor o osnivanju EU određuje da države članice mogu da preduzmu sve korake kako bi se uklonile sve inkompatibilnosti između pravnih tekovina EU (*acquis*) i međunarodnih sporazuma zaključenih između država članica i država nečlanica. To može podrazumevati i potrebu za novim pregovorima o takvim sporazumima¹⁶. U vezi sa tim, može se ukazati potreba da se zaključuju navedeni sporazumi i u oblasti sudske saradnje u građanskim stvarima, u skladu sa delom IV Ugovora o osnivanju EU¹⁷. Pomenućemo i mišljenje Suda pravde Evropskih zajednica br. 1/03 od 7. februara 2006. godine, koji se odnosi na zaključak nove Lugano konvencije. U tom mišljenju, ovaj Sud je potvrdio da je EU stekla isključivu nadležnost da zaključi međunarodni ugovor poput Lugano konvencije sa državama nečlanicama o pitanjima u vezi sa pravilima određenim u Uredbi Saveta (EZ) br. 44/2001 od 22. decembra 2000. godine o nadležnosti i priznanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (Brisel I)¹⁸. Na Zajednici je da zaključi, u skladu sa članom 300. Ugovora o osnivanju Zajednice, koji sporazumi, zaključeni između Zajednice i država nečlanica, spadaju u isključivu nadležnost Zajednice¹⁹. Osim toga, član 10. ovog Ugovora zahteva od država članica da se uzdrže od svih mera koje bi mogle da ugroze ostvarivanje ciljeva Ugovora, kako bi se olakšalo ostvarivanje zadataka Zajednice. Ova dužnost lojalne saradnje je opšteg značaja i ne zavisi od toga da li Zajednica ima isključivu nadležnost u zaključenju navedenih sporazuma²⁰. U vezi sa tim, treba uspostaviti jedan transparentan postupak, kako bi se ovlastile države članice da izmene postojeći sporazum ili da zaključe novi, posebno u slučajevima, u kojima Zajednica nije pokazala nameru da vrši svoju nadležnost²¹. Inače, Uredbu 662/2009 ne treba primenjivati, ako EU već ima

¹⁵ Tačka 2 Preambule Uredbe 662/2009.

¹⁶ Tačka 3 Preambule Uredbe 662/2009.

¹⁷ Tačka 4 Preambule Uredbe 662/2009.

¹⁸ Tačka 5 Preambule Uredbe 662/2009; Ta Uredba (44/2001) je kasnije menjana drugim Uredbama.

¹⁹ Tačka 6 Preambule Uredbe 662/2009.

²⁰ Tačka 7 Preambule Uredbe 662/2009.

²¹ Tačka 8 Preambule Uredbe 662/2009.

zaključeni sporazum sa državama nečlanicama u istoj oblasti. Smatraće se da oba sporazuma (onaj koji je zaključila EU i onaj koji ima nameru da zaključi ili izmeni država članica) regulišu istu oblast, ako oni do detalja regulišu ista pravna pitanja. Ako se radi o opštim pitanjima neće se smatrati da se sporazumi odnose na istu oblast²².

SADRŽINA UREDBE 662/2009

Uredba 662/2009 reguliše postupak u kome država članica ima ovlašćenja da izmeni već zaključeni ugovor, kao i da pregovara i zaključi novi sporazum sa trećim zemljama (državama nečlanicama), pod uslovima koje ona određuje. Uredba 662/2009 se primenjuje na ugovore u potpunosti ili delimično u skladu sa odredbama Uredbe 593/2008, kao i u skladu sa Uredbom 864/2007. Uredba 662/2009 se ne primenjuje, ako Zajednica ima zaključen sporazum sa državama nečlanicama po ovim pitanjima (čl.1)²³.

Svako pozivanje na državu članicu ili državu nečlanicu u pogledu regionalnih sporazuma će se tumačiti, na taj način, da se odnosi na te države (čl.2). Kada država članica namerava da započne pregovore o izmeni postojećeg sporazuma ili o zaključenju novog, ona mora da obavesti Komisiju o svojoj nameri. To obaveštenje mora biti dostavljeno Komisiji što je pre moguće, odnosno, to mora biti učinjeno pre dana kada su zakazani formalni pregovori između država u vezi ovog pitanja. Uredbe nisu navele koji je to rok. Obaveštenje mora da sadrži kopiju sporazuma ili njegovog nacрта, tj. predlog sporazuma, kao i drugu relevantnu dokumentaciju, ako je to potrebno. Država članica mora da opiše tok pregovora, kao i da definiše sva pitanja koja treba rešiti navedenim sporazumom, bez obzira na to, da li se radi o zaključenju novog sporazuma ili izmenama postojećeg. Država članica može da pruži i drugu, bilo koju, dodatnu informaciju (čl.3).²⁴

Po prijemu navedenog obaveštenja, Komisija će proceniti da li država članica može da pokrene formalne pregovore sa državom nečlanicom. U toj proceni, Komisija će prvo proveriti, da li se u naredna 24 meseca, planiraju pregovori zajednice sa državom nečlanicom u vezi definisanja sporazuma o odnosnim pitanjima. U suprotnom, Komisija će proceniti da li su ispunjeni sledeći uslovi:

- da li je država članica obezbedila informacije o posebnom interesu za zaključenje sporazuma o ekonomskim, geografskim, kulturnim, istorijskim, socijalnim ili političkim vezama između države članice i države nečlanice;

²² Tačka 9 Preambule Uredbe 662/2009.

²³ U ovom odeljku ćemo navoditi članove Uredbe 662/2009 u tekstu.

²⁴ Requejo, M., „Two new IPL regulations“, Conflict of Laws.net, <http://conflictoflaws.net/2009/two-new-ipl-regulations/>, 17.12.2016. godine.

- da li su obezbeđene informacije koje dokazuju da država članica neće, navedenim zaključenjem ili izmenom ugovora, ugroziti efikasnost ove Uredbe i da neće ugroziti pravilno funkcionisanje sistema utvrđenog ovom Uredbom; i
- da predloženi sporazum (ili njegova izmena) neće ugroziti ciljeve i svrhu spoljne politike Zajednice, kao što je to utvrđeno od strane Zajednice (čl.4).

Ako predloženi sporazum ispunjava sve navedene uslove, Komisija u roku od 90 dana od dana prijema obaveštenja o nameri početka formalnih pregovora, dostavlja obrazloženu odluku državi članici, uz davanje ovlašćenja za početak formalnih pregovora o ovom sporazumu. Ako je neophodno, Komisija može predložiti određene smernice za tok pregovora, što bi rezultiralo uključenjem određenih klauzula u predloženom sporazumu. Ta klauzula se odnosi na sledeće: - mora se potpuno ili delimično raskinuti ugovor između države članice i države nečlanice, ako, kasnije, bude zaključen sporazum između Zajednice i države nečlanice, po istim pitanjima; i – mora doći do direktne zamene odgovarajućih odredaba sporazuma sa odredbama sporazuma koji je, naknadno, zaključen između EU i njenih članica, sa jedne strane, i država nečlanica, sa druge strane, koji će regulisati ista pitanja. Konkretno, te klauzule treba da imaju sledeću sadržinu. Prva, navedena, klauzula, mora da izgleda na sledeći način: „Imena države članice i države nečlanice, moraju da, u celini ili delimično, raskinu ovaj Sporazum, ako Evropska zajednica i njene Države članice zaključe sporazum sa (ime jedne ili više država nečlanica) o istim pitanjima civilnog pravosuđa, kao i o drugim pitanjima, koja su regulisana tim Sporazumom“. Druga, navedena, klauzula mora da izgleda na sledeći način: „Ovaj Sporazum ili njegove pojedine odredbe prestaju da važe od dana zaključenja sporazuma između Evropske zajednice i njenih država članica, s jedne strane, i (ime jedne ili više država nečlanica), sa druge strane, u oblasti koja je regulisana novim sporazumom (čl.5).

Ako Komisija, na osnovu svoje ocene i elemenata, koji su definisani u članu 4. Uredbe 662/2009, ne namerava da odobri početak formalnih pregovora o zaključenju novog sporazuma ili izmeni postojećeg, ona će mišljenje o tome dostaviti državi članici, u roku od 90 dana, od dana prijema obaveštenja o nameri započinjanja pregovora od strane države članice, što je definisano u članu 3. Uredbe 662/2009. Nakon toga, država članica, u roku od 30 dana od dana prijema mišljenja Komisije, može da pokrene postupak za razgovora sa Komisijom u vezi pronalaženja rešenja oko navedenog. Ako država članica ne zatraži razgovor sa Komisijom u roku koji je naveden, tada će Komisija doneti i dostaviti obrazloženu odluku državi članici, u roku od 130 dana, od dana prijema obaveštenja, koje je definisano u članu 3. Uredbe 662/2009. Međutim, u slučaju da je došlo do razgovora između Komisije i države članice, tada će Komisija doneti obrazloženu odluku i dostaviti je državi članici u roku od 30 dana od dana završetka rasprave (čl.6). Ukoliko se pregovori između države

članice i države nečlanice odnose na oblast koju uređuju Uredbe 662/2009, Komisija može da učestvuje u tim pregovorima, ali u statusu posmatrača. Ako to nije slučaj, tada Komisija ima pravo da bude obavještavana o napretku u različitim fazama pregovora (čl.7).²⁵

Pre potpisivanja sporazuma sa državom nečlanicom, država članica će obavestiti Komisiju o ishodu pregovora i dostaviće joj tekst tog sporazuma. Nakon prijema tog obavještenja, Komisija će proceniti da li taj sporazum ispunjava uslove koji su definisani u članu 4. Uredbe 662/2009. Ako taj sporazum ispunjava uslove iz navedenih članova Uredbi, tada će Komisija, u roku od 90 dana, od dana prijema obavještenja o ishodu pregovora, doneti obrazloženu odluku o tome da država članica može zaključiti sporazum sa državom nečlanicom (čl.8). Međutim, u slučaju da Komisija, na osnovu svoje ocene, a što je definisano članom 8. Uredbe 662/2009, ne donese pozitivnu odluku o zaključenju ovog sporazuma, ona će o tome da obavesti državu članicu u pitanju, kao i Evropski parlament i Savet, u roku od 90 dana, od dana prijema obavještenja o ishodu pregovora i zaključenju sporazuma. Država članica, tada, u roku od 30 dana od dana prijema mišljenja Komisije, može da zahteva da pokrene raspravu sa Komisijom u cilju pronalaženja rešenja u ovakvoj situaciji. Ako to država članica ne učini ili ne učini, u roku koji je određen, tada će Komisija doneti obrazloženu odluku i dostaviti je državi članici, u roku od 130 dana, od dana prijema obavještenja o ishodu pregovora i zaključenju sporazuma od strane države članice. No, u slučaju rasprave, Komisija će dostaviti državi članici obrazloženu odluku u roku od 30 dana od dana završetka rasprave. O tome će Komisija obavestiti i Evropski parlament i Savet, u roku od 30 dana od dana donošenja odluke (čl.9).

Države članice mogu obavestiti Komisiju o poverljivosti obavještenja. To se odnosi na obavještenja o nameri početka pregovora o zaključenju sporazuma sa državom nečlanicom, zatim na sam tekst sporazuma, itd. (čl.10). Ukoliko je, pre stupanja na snagu Uredbe 662/2009, država članica, već, započela pregovore o zaključenju sporazuma sa državom nečlanicom, primenjivaće se članovi od 3. do 11. Uredbi. Ako se radi o fazi pregovora, Komisija može da predloži smernice za pregovore, a može zahtevati i uključenje određenih klauzula u sporazum (čl.5), a odnosi se na primenu naknadno zaključenog sporazuma između zajednice i država nečlanica, ako se odnosi na istu oblast. No, ako su, već, završeni pregovori između države članice i države nečlanice, ali nije zaključen sporazum, tada će se primenjivati članovi 3., zatim član 8. (stavovi 2 do 4) i član 9. Uredbi (čl.12). Komisija će dostaviti Evropskom parlamentu, Savetu, kao i Evropskom ekonomskom i socijalnom komitetu izveštaj o primeni Uredbe 662/2009, ali ne ranije od 13. jula 2017. godine. Taj izveštaj mora sadržati sledeće: - potvrdu da Uredba 662/2009 ističe na dan, kako je to predviđeno njenim odredbama; ili – predlog da Uredba 662/2009, nakon isteka njihove važnosti, budu zamenjena novim aktom (čl.13).

²⁵ *Ibidem.*

Ako izveštaj preporučuje zamenu Uredbe 662/2009 novim aktom, to će biti praćeno odgovarajućim predlozima zakona. To je bitno, obzirom da će važnost Uredbe 662/2009 isteći nakon tri godine od dostavljanja izveštaja Komisije. Period od tri godine će početi da teče od prvog dana u mesecu nakon podnošenja izveštaja Evropskom parlamentu ili Savetu. Može se desiti da se izveštaj podnese odvojeno ovim organima, tako da će se rok vezati za zadnje podneseni izveštaj. Bez obzira na istek Uredbe 662/2009, svi pregovori u vezi zaključenja sporazuma između država članica i država nečlanica moći će da budu završeni u skladu sa njenim odredbama (čl.14).

UKRATKO O UREDBAMA 593/2008 I 864/2007

Predstavićemo akte na koje se odnosi Uredba 662/2009. Naime, radi se o aktima koji, pre svega, uređuju merodavno pravo u navedenim odnosima, što je od značaja, imajući u vidu niz elemenata koji mogu uticati na primenu prava. Posvetićemo pažnju samo osnovnim elementima tih akata, obzirom da je osnovna svrha bila da pokažemo mogućnost zaključenja i drugačijih sporazuma između država članica i trećih država. Kad je u pitanju Uredba Evropskog parlamenta i Saveta o merodavnom pravu za ugovorne obaveze (Rim I) br. 593/2008 od 17. juna 2008.godine (dalje: Uredba 593/2008)²⁶, njena svrha se sastoji u primeni na situacije u kojoj se rešava sukob zakona kod ugovornih obaveza u građanskim i trgovačkim stvarima. Uredba 593/2008 se neće primenjivati na predmete vezane za poreze, carinu i državnu administraciju. Osim toga, Uredba 593/2008 se neće, između ostalog, primenjivati i na predmete vezane za pravni status lica, obaveze vezane za porodične odnose, obaveze vezane za bračni i porodični imovinski režim, obaveze vezane za menicu, ček i druge vrednosne isprave, arbitražne sporazume i sporazume o izboru suda, pitanja vezana za kompanijsko pravo (čl.1). Uredba 593/2008 će se primenjivati bez obzira da li se radi o pravu zemlje članice ili ne (čl.2). Uredba 593/2008 ima zadatak da balansira odnose između stranaka u prekograničnim slučajevima, omogućavajući primenu prava, koje najviše odgovara određenoj ugovornoj obavezi. Ne samo to, jedno od pitanja, kome Uredba 593/2008 posvećuje naročitu pažnju, jeste određivanje merodavnog prava za potrošačke ugovore sa elementom inostranosti.²⁷ Uredba 593/2008 se primenjuje od 17. decembra 2009. godine (čl.29).

Uredba Evropskog parlamenta i Saveta o merodavnom pravu za vanugovorne obaveze (Rim II) br. 864/2007 od 11. jula 2007.godine (Uredba

²⁶ Regulation (EC)No 593/2008 of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 on the law applicable to contractual obligations (Rome I) - *Official Journal of the European Communities* L 177, 04.07.2008., p.6-16.

²⁷ Regulation on the law applicable to contractual obligations (Rome I), European Judicial Network in civil and commercial matters, http://ec.europa.eu/civiljustice/news/whatsnew_en.htm, 17.12.2016.

864/2007)²⁸ se primenjuje na situacije u kojoj se rešava sukob zakona kod vanugovornih obaveza u građanskim i trgovačkim stvarima. Uredba 864/2007 se ne primenjuje u poreskim, carinskim i upravnim stvarima ili kod odgovornosti države u vršenju državne vlasti – akti *iure imperii* (čl.1(1)). Primena Uredbe 864/2007 biće isključena i kod vanugovornih obaveza proisteklih iz porodičnih odnosa, zatim bračnih imovinskih odnosa i meničnih i čekovnih odnosa. Isto tako, Uredba 864/2007 se neće primenjivati i kod vanugovornih obaveza vezanih za subjekte u kompanijskom pravu, zatim kod nuklearne štete, kao i kod povrede privatnosti i prava vezanih za ličnost, uključujući i klevetu (čl.1(2)). Uredba 864/2007 definiše da će se primenjivati na štete nastale iz štetnih radnji, neosnovanog obogaćenja, *negotiorum gestio i culpa in contrahendo* (čl.2(1)). Pravo jedne države će se primeniti, ako je merodavno po odredbama Uredbe 864/2007, bez obzira da li je ta država članica EU ili ne (čl.3). pravila Uredbe 864/2007 moraju biti u skladu sa Uredbom 44/2001 od 22. decembra 2000. godine o nadležnosti i priznanju i izvršenju odluka u građanskim i trgovačkim stvarima.²⁹ Uredba 864/2007 treba da se primenjuje nezavisno od prirode organa koji je doneo odluku.³⁰ Uredba 864/2007 je stupila na snagu 11. januara 2009. godine (čl.32 i 29).

ZNAČAJ UREDBE 662/2009 ZA SRBIJU I BIH

Sam značaj Uredbe 662/2009 za Republiku Srbiju i Bosnu i Hercegovinu je isti kao i za ostale treće države. Ipak, imajući u vidu status ovih država, naročito Srbije, u odnosu na EU, sigurno je da obe zemlje moraju da vode računa o prilagođavanju sopstvenog zakonodavstva pravnim tekovinama EU. Inače, sama materija ugovornih i vanugovornih odnosa sa elementom inostranosti je regulisana Zakonom o rešavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja³¹, koji se primenjuje i u jednoj i u drugoj državi.

Ako se, ponovo, osvrnemo na značaj Uredbe 662/2009 za Srbiju i BiH, trebalo bi da se osvrnemo na bilateralne ugovore koje su ove dve zemlje zaključile sa državama članicama EU. Moramo da kažemo da je većina tih ugovora zaključena u vreme kada je postojala zajednička država, a koji su kasnije preuzimani od strane novonastalih država na njenom tlu (bivših republika). U vezi sa tim, mnogi od tih ugovora su zaključeni u vreme kada EU nije egzistirala i u vreme kada mnoge zemlje nisu postale njene članice, u vreme nakon njenog nastanka. Vrlo mali broj bilateralnih ugovora je zaključen u novije vreme i on se odnosi na zemlje regiona.

²⁸ Council Regulation (EC) No 864/2007 of the European Parliament and of the Council of July 11 2007 on the law applicable to non-contractual obligations (RomeII)- *Official Journal of the European Communities* L 199, 31.7.2007., p. 40-49

²⁹ Tačka 7 Preambule Uredbe 864/2007

³⁰ Tačka 8 Preambule Uredbe 864/2007.

³¹ *Sl.list SFRJ*, br. 43/82, 72/82, *Sl.list SRJ* br. 46/96.

Bilateralni ugovori Srbije

Pomenućemo neke od bilateralnih sporazuma koji su na snazi između Srbije i sadašnjih članica EU koji su zaključivani u vreme, kada je Srbija egzistirala u okviru Kraljevine Jugoslavije, odnosno, u okviru FNRJ i SFRJ. Ti sporazumi su zaključivani, najčešće, u oblasti međunarodne pravne pomoći i priznanja i izvršenja stranih odluka. Izdvojili smo sledeće bilateralne sporazume:

- 1) Austrija: - Sporazum o uzajamnom priznavanju i izvršenju odluka o izdržavanju između FNRJ i Republike Austrije od 10. oktobra 1961. godine³²- stupio na snagu 25. decembra 1962. godine; - Sporazum o uzajamnom priznavanju i izvršenju odluka izabranih sudova i poravnanja zaključenih pred izbranim sudovima u trgovačkim stvarima između FNRJ i Republike Austrije od 18. marta 1960. godine³³ - stupio na snagu 17. maja 1961. godine;
- 2) Belgija: - Sporazum o pravnoj pomoći u građanskim i trgovačkim stvarima između SFR Jugoslavije i Kraljevine Belgije od 24. septembra 1971. godine³⁴ -stupio na snagu 1. juna 1972. godine; - Konvencija o priznanju i izvršenju sudskih odluka o izdržavanju između SFRJ i Kraljevine Belgije od 12. decembra 1973. godine³⁵– stupila na snagu 8. marta 1976. godine;
- 3) Bugarska: - Ugovor o uzajamnoj pravnoj pomoći između FNRJ i Narodne Republike Bugarske od 23. marta 1956.godine³⁶–stupio na snagu 17. januara 1957. godine;
- 4) Republika Češka: - Ugovor o regulisanju pravnih odnosa u građanskim, porodičnim i krivičnim stvarima između SFRJ i Češke Socijalističke Republike od 20. januara 1964. godine³⁷ - stupio na snagu 2. avgusta 1964. godine;
- 5) Francuska: - Sporazum o olakšanju primene Haške konvencije o građanskom postupku od 1. marta 1954. godine između SFRJ i Francuske republike od 29. oktobra 1969. godine³⁸ - stupio na snagu 1. januara 1971. godine; - Konvencija o nadležnosti i o zakonu koji se primenjuje u oblasti ličnog i porodičnog prava između SFRJ i Francuske Republike od 18. maja 1971. godine³⁹ - stupila na snagu 1. decembra 1972. godine; - Konvencija o priznanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima između Vlade

³² *Sl.list SFRJ* – dodatak, br. 2/1963.

³³ *Sl.list FNRJ* – dodatak, br. 5/1961.

³⁴ *Sl.list SFRJ*– dodatak, br. 7/1974.

³⁵ *Sl.list SFRJ*– dodatak, br.45/1976.

³⁶ *Sl.list FNRJ* – dodatak, br. 1/1957.

³⁷ *Sl.list SFRJ*– dodatak, br. 13/1964.

³⁸ *Sl.list SFRJ*– dodatak, br.21/1971.

³⁹ *Sl.list SFRJ*, br. 5/1972.

- SFRJ i Vlade Francuske Republike od 18. maja 1971. godine⁴⁰ - stupila na snagu 1. februara 1972. godine;
- 6) Grčka: - Konvencija o uzajamnim pravnim odnosima između FNRJ i Kraljevine Grčke od 18. juna 1959. godine⁴¹ - stupila na snagu 31. marta 1960. godine; - Sporazum o uzajamnom priznavanju i izvršenju sudskih odluka između FNRJ i Kraljevine Grčke od 18. juna 1959. godine⁴² - stupio na snagu 31. marta 1960. godine;
 - 7) Mađarska: - Ugovor o uzajamnom pravnom saobraćaju između SFRJ i Narodne Republike Mađarske od 7. marta 1968. godine⁴³ - stupio na snagu 18. januara 1969. godine;
 - 8) Švedska: - Sporazum između SFRJ i Kraljevine Švedske o ukidanju legalizacije isprava od 29. novembra 1990. godine⁴⁴; - Sporazum između SFRJ i Kraljevine Švedske o olakšanju primene Haške konvencije o građanskom postupku od 01. marta 1954. godine, od 22. novembra 1990. godine⁴⁵;
 - 9) Velika Britanija: - Konvencija između Kraljevine Jugoslavije i Velike Britanije o uređenju međusobne pomoći u vođenju postupka u građanskim i trgovačkim stvarima koje su u tečaju ili koje mogu biti u tečaju pred odnosnim sudskim vlastima od 27. februara 1936. godine⁴⁶ - stupila na snagu 18. avgusta 1937. godine;
 - 10) Kipar: - Ugovor o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima između SFRJ Jugoslavije i Republike Kipar od 19. septembra 1984. godine⁴⁷;
 - 11) Slovenija: - Ugovor između Republike Srbije i Republike Slovenije o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima, od 15. aprila 2011. godine⁴⁸; i
 - 12) Hrvatska: - Ugovor između SR Jugoslavije i Republike Hrvatske o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima od 15. septembra 1997. godine⁴⁹.

Srbija nema zaključene bilateralne ugovore sa sledećim članicama EU: Luksemburg, Švedska, Portugal, Irska, Malta, Litvanija, Letonija, Estonija i Finska⁵⁰.

⁴⁰ *Sl.list SFRJ* – dodatak, br. 7/1972.

⁴¹ *Sl.list FNRJ* – dodatak, br. 7/1960.

⁴² *Sl.list FNRJ* – dodatak, br. 6/1960.

⁴³ *Sl.list SFRJ* – dodatak, br. 3/1968.

⁴⁴ Nije ratifikovan i nije na snazi..

⁴⁵ Nije ratifikovan i nije na snazi.

⁴⁶ *Službene novine KJ*, br. 116/1937.

⁴⁷ *Sl.list SFRJ* - Međunarodni ugovori, br. 2/1986.

⁴⁸ *Sl.glasnik R.Srbije* - Međunarodni ugovori, br. 9/2011.

⁴⁹ *Sl.list SRJ* - Međunarodni ugovori, br. 1/1998.

⁵⁰ Izvor: sajt Ministarstva pravde Republike Srbije-
<http://www.mpravde.gov.rs/tekst/873/bilateralni-ugovori.php>, 17.12.2016. godine.

Bilateralni ugovori BiH

Kod navođenja bilateralnih ugovora koje je zaključila BiH, nećemo ponavljati one ugovore koji su pomenuti, a zaključila ih je bivša Jugoslavija i koji važe i na teritoriji BiH. Isto tako, pomenućemo samo one koji se odnose na građanske stvari i pravosuđe uopšte. Bilateralni ugovori koje je zaključila BiH su sledeći:

1) Ugovor između Vlade Bosne i Hercegovine, Vlade Federacije Bosne i Hercegovine i Vlade Republike Hrvatske o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima, od 26.02. 1996. godine⁵¹;

2) Ugovor između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske o izmjeni Ugovora između Vlade Bosne i Hercegovine, Vlade Federacije Bosne i Hercegovine i Vlade Republike Hrvatske o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima od 17. 06. 2002. godine⁵²;

3) Protokol o suradnji između Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine i Ministarstva pravosuđa Republike Hrvatske, od 23.07.2008. godine, stupio na snagu 23.07.2008. godine;

4) Ugovor o pravnoj pomoći u građanskim i krivičnim stvarima između Bosne i Hercegovine i Republike Slovenije od 21.10.2009. godine⁵³.

* * *

Naveli smo samo one bilateralne ugovore koji su zaključeni u oblasti građanskih stvari. Kao što se vidi, materija određivanja merodavnog prava u ugovornim i vaugovornim odnosima sa elementom inostranosti njima nije obuhvaćena. Činjenica je da EU želi da uskladi sve sporazume koje zaključuje bilo ona kao organizacija, odnosno koje zaključuju njene članice. Usklađivanje ovih sporazuma je, za sada, ograničeno na nekoliko područja, dok bi trebalo očekivati da se definišu instrumenti koji će doprineti efikasnijoj primeni prava i u drugim oblastima, bez obzira da li se radi o članicama EU ili ne. Ipak, moramo biti svesni da će se, još uvek, morati definisati svaki izuzetak od vršenja spoljne nadležnosti EU, ali i da će se pravila menjati, imajući u vidu moguću promenu oblika ili statusa Zajednice, što, naravno, interesuje i Srbiju i BiH, ali i druge zemlje u susedstvu koje nisu članice EU.

LITERATURA

1. Alihodžić, J., „Uticaj vanjske nadležnosti Evropske unije na sklapanje međunarodnih ugovora država članica u oblasti Međunarodnog privatnog prava

⁵¹ *Sl. list R BiH* - Međunarodni ugovori broj 1/96.

⁵² *Sl. glasnik BiH* - Međunarodni ugovori broj 11/05.

⁵³ *Sl. glasnik BiH* - Međunarodni ugovori broj 7/10.

- osvrt na Uredbu EZ br.664/2009 i njen značaj za BiH“, *Anali Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici*, br. 6, god. 3.
2. Čolović, V., 2009, *Saradnja sudova i drugih organa u građanskim stvarima u pravu Evropske unije*, Beograd, Institut za uporedno pravo, Mladi pravnici Srbije.
 3. Council Regulation (EC) No 864/2007 of the European Parliament and of the Council of July 11 2007 on the law applicable to non-contractual obligations (RomeII) (*Official Journal of the European Communities* L 199, 31.7.2007).
 4. Council Regulation (EC) No 662/2009 of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 establishing a procedure for the negotiation and conclusion of agreements between Member States and third countries on particular matters concerning the law applicable to contractual and non-contractual obligations- *Official Journal of the European Communities*, L 200, 31.7.2009
 5. Regulation (EC)No 593/2008 of the European Parliament and of the Council of 17 June 2008 on the law applicable to contractual obligations (Rome I) - *Official Journal of the European Communities* L 177, 04.07.2008.
 6. Council Decision of 28 May 2001 establishing a European Judicial Network in civil and commercial matters 2001/470/EC - *Official Journal of the European Communities*L 174, 27/06/2001.
 7. Council Regulation (EC) No 664/2009 of 7 July 2009 establishing a procedure for the negotiation and conclusion of agreements between Member States and third countries concerning jurisdiction, recognition and enforcement of judgments and decisions in matrimonial matters, matters of parental responsibility and matters relating to maintenance obligations, and the law applicable to matters relating to maintenance obligations - *Official Journal of the European Communities*, L 200, 31.7.2009.
 8. <http://ec.europa.eu>
 9. <http://conflictoflaws.net>
 10. <http://www.sabor.hr>

CONCLUSION OF AGREEMENTS BETWEEN EU MEMBER STATES AND THIRD COUNTRIES IN THE FIELD OF CONTRACTUAL AND NON- CONTRACTUAL OBLIGATIONS WITH FOREIGN ELEMENT

Full profesor Vladimir Colović

*Institute of Comparative Law, Belgrade
Faculty of Law, Pan European University APEIRON, Banja Luka*

Assistant profesor Siniša Aleksic

Faculty of Law, Pan European University APEIRON, Banja Luka

Abstract: The EU has adopted Regulations that define the conditions under which Member States may, only exceptionally, negotiate and on behalf of themselves conclude international agreements with third countries - non-member countries. Although it is a foreign jurisdiction of EU, this is an individual act of the Member States

as well. One of those Regulations is the Council Regulation (EC) No 662/2009 of 13 July 2009 establishing a procedure for the negotiation and conclusion of agreements between Member States and third countries on particular matters concerning the law applicable to contractual and non-contractual obligations. Otherwise, the document which regulates contractual obligations is the Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to contractual obligations (Rome I) No 593/2008 of 17 June 2008, and the one that applies to non-contractual obligations is the Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to non-contractual obligations (Rome II) No 864/2007 of 11 July 2007. The Regulation 662/2009 defines the legal issues related to contractual and non-contractual relationships. This Regulation was adopted under Article 307 of the Treaty establishing the Community. The significance of these Regulations for the Republic of Serbia and Bosnia and Herzegovina is large, and the authors look back to the bilateral agreements these two countries have concluded with EU member states in the field of civil matters.

Key words: Regulation (EC) No 662/2009, member states, third countries, agreements, foreign jurisdiction, negotiations